

Pohronská župa I.

Opis na úrovni archívneho fondu

kód	názov kódu v AJ	obsah	Názov kódu v SJ
3.1.1.	Reference code	SK_1520_889	Referenčný kód
3.1.2.	Title	Pohronská župa I.	Názov jednotky opisu
3.1.3.	Date(s)	1923 - 1928	Časový rozsah
3.1.4.	Level of description	archívny fond	Úroveň opisu
3.1.5.	Extent and medium of the unit o description (quantity, bulk, or size)	135,85 bm (6 úradných kníh, 98 registratúrnych pomôcok, 1069 škatúl)	Rozsah a nosič jednotky opisu (množstvo, rozsah alebo veľkosť)
3.2.1.	Name of creator(s)	Pohronská župa I.	Názov pôvodcu
3.2.2.	Administrative history	Národné zhromaždenie Československej republiky prijalo dňa 29. februára 1920 zákon č. 126 Zb. z. n. o zriadení župných a okresných úradov v Československej republike. Organizácia žúp uzákonená zákonným článkom 21 z roku 1886 zostala na Slovensku v platnosti. Nariadením Ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska bola funkcia hlavného župana a podžupana zlúčená do jedného úradu – župana. Správu župy prebral župný úrad ako orgán štátnej politickej správy na čele so županom, ktorý bol spolu s úradníctvom a pomocným personálom menovaný vládou. Toto opatrenie znamenalo značné obmedzenie župnej autonómie. Na zákon z roku 1920 nadväzovalo vládne nariadenie č. 310 z 26. októbra 1922, ktorým bolo územie Slovenska, s účinnosťou od 1. januára 1923, rozdelené do šiestich tzv. veľžúp. Územné obvody uvádza príloha A § 2 citovaného zákona. Pohronská župa, tiež Župa XVIII., mala sídlo vo Zvolene a patrili k nej okresy Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Brezno, Hronský Sv. Kríž (dnes Žiar nad Hronom), Krupina, Levice, Lučenec, Modrý Kameň, Nová Baňa, Rimavská Sobota, Veľedín	Dejiny správy pôvodcu

		<p>(predtým Feledince, dnes Jesenské), Želiezovce a Zvolen.</p> <p>Župné a okresné úrady sa stali všeobecnými orgánmi vnútornej správy v ČSR. Podliehali ministerstvu vnútra. Boli však povinné vykonávať nariadenia iných ministerstiev vo veciach, ktoré im patrili ako najvyššej inštancii. Súviselo to so zastavením procesu formovania štátnych odborných úradov.</p> <p>Na čele župného úradu stál župan. Zastupoval župu navonok a podpisoval všetky písomnosti v mene župy. Na výkon úradnej agendy župa disponovala pridelenými odbornými, konceptnými, účtovnými a kancelárskymi úradníkmi. Výkonom úradnej moci mohol župan poveriť prednostov oddelení alebo referentov. Župan a prednostovia oddelení tvorili grémium župného úradu. Uznesenia grémia mali len poradný charakter, neboli zaväzujúce ani pre župana, ani pre prednostov oddelení. Celá agenda župného úradu bola rozdelená medzi prezídium, administratívne a odborné oddelenia.</p> <p>Predmetný zákon z roku 1920 o zriadení župných a okresných úradov upravoval aj samosprávu župy („účasť občanstva na správe“) ustanoveniami o župnom zastupiteľstve. Charakter samosprávy nenadväzoval na predchádzajúce obdobie municípií, ale bol značne obmedzený. Župné zastupiteľstvo malo 35 členov, boli volení na 6 rokov. O centralistickom charaktere štátu a o jeho unitárnych snahách veľa napovedal aj § 12 zákona. Vláda si vyhradila právo, ak si to okolnosti budú vyžadovať, menovať do župného zastupiteľstva určitý počet členov. Jednalo sa o župy XV až XX nachádzajúce sa na území Slovenska. Ich počet nesmel prevyšovať jednu tretinu volených členov zastupiteľstva. Vláda mala právo zastupiteľstvo rozpustiť a vypísať nové voľby. Zasadnutie zastupiteľstva zvolával minimálne raz za štvrtrok župan. Zúčastňovali sa ho aj ním určení župní úradníci a tí, ktorí referovali o prerokovaných veciach, mali aj hlasovacie právo, využiť ho mohli najviac piati. Zápisy zo zasadnutí zastupiteľstva predkladala župa ministerstvu vnútra. Uznesenia župného zastupiteľstva vykonával župan. Zákon vymedzil pôsobnosť župného zastupiteľstva na oblasť hospodársku a správnu, normotvornú, poradnú a na správne súdnictvo. V rámci župných úradov mali pôsobnosť v správnom súdnictve uvádzať do života župné senáty. Nikdy nefungovali. Za obmedzenie činnosti župného zastupiteľstva možno pokladať právo župana zrušiť jeho uznesenia, ak ich pokladal za protizákonné alebo mimo rámca pôsobnosti župného zastupiteľstva. Na prvom zasadnutí po voľbách volilo župné zastupiteľstvo, podľa pomerného zastúpenia, župný výbor. Mal 8 členov a 8 náhradníkov, boli volení na funkčné obdobie župného zastupiteľstva. Predsedom bol župan alebo ním poverený úradník. Na schôdkach župného výboru sa zúčastňovali aj župní úradníci, mali aj hlasovacie právo, najviac však dvaja. Úlohou župného úradu bolo pripravovať pre župné zastupiteľstvo návrhy, spolu vykonával jeho uznesenia, mal účasť na správe župného majetku. Pre župné zastupiteľstvo zostavoval návrh župného rozpočtu, udeľoval podpory, schvaľoval obecné</p>	
--	--	---	--

		<p>pravidlá na vyberanie dávok, menoval členov okresných finančných komisií, atď. Župný výbor sa schádzal najmenej raz za mesiac na županovo pozvanie, jeho zasadania boli neverejné. Župné zastupiteľstvo mohlo zo svojich členov alebo z občanov trvale žijúcich na území župy vytvárať komisie, ktoré slúžili pre dozor a správu nad jednotlivými župnými ústavmi a podnikmi. Jediná komisia, ktorá musela byť zriadená a mala aj charakter kontrolný, bola finančná komisia. Finančná komisia bola zriadená 27. 6. 1924. Mala 12 členov a presne toľko náhradníkov. Polovica jej členov bola volená zastupiteľstvom a polovicu členov menovalo ministerstvo vnútra. Iné komisie (kultúrna, premávková, sociálno-hospodárska, zamestnanecká, zdravotná, právna a poľnohospodárska) mali poradný charakter. K 1. 1. 1926 župné zastupiteľstvo zriadilo Župný všeobecný sprostredkujúci úrad práce vo Zvolene. Jeho pôsobnosť sa vzťahovala na všetky priemyselné a živnostenské odbory práce okrem poľnohospodárstva a lesného robotníctva.</p> <p>Na uskutočňovanie úloh, ktoré vyplývali župnému zastupiteľstvu zo zákona a presahovali rámec župy, ale nemali charakter celoštátny, mali slúžiť župné zväzy. Na Slovensku nebol župný zväz vôbec ustanovený.</p> <p>Župné zriadenie ukončil zákon Národného zhromaždenia Československej republiky č. 125/1927 Zb. z. n. zo dňa 14. júla 1927 o organizácii politickej správy k 30. júnu 1928. Ich právomoc prešla na novozriadený Krajský úrad v Bratislave a čiastočne na okresné úrady.</p>	
3.2.3.	Archival history	<p>K dejinám archívneho fondu Pohronska župa 1923 – 1928 je veľmi málo informácií. Archívne dokumenty, ktoré boli predmetom spracovania a následne vytvorenia inventára, boli sústredené do archívu zrejme v počiatočných štádiách preberania archívnych dokumentov v 50-ych rokoch 20. storočia. Predmetná archívna pomôcka neobsahuje ani údaje ani o jeho pôvodnom umiestnení ani o tom, aké boli jeho osudy po zrušení Pohronskej župy v roku 1928. Známe je len to, že písomný materiál, ktorý vznikol z činnosti župného úradu, bol usporiadaný podľa pôvodného registratúrneho poriadku, v chronologicko-numerickej usporiadaní spisov. Takto bol prevzatý do archívu. Registratúra bola vedená formou centrálného denníka. Samostatne boli manipulované iba prezidiálne písomnosti a písomnosti lesného oddelenia. Prezidiálne aj lesné oddelenie viedlo popri podacom denníku aj abecedný index. V rámci lesného oddelenia sú samostatne manipulované spisy priestupkového oddelenia s podacím denníkom a indexom. Ostatné spisy tvorili všeobecnú administratívnu agendu s podacím denníkom a abecedným indexom. Na záver pomôcky boli zaradené ostatné písomnosti, pre ktoré sa zachovali tiež podacie denníky a abecedné indexy. Časť archívneho fondu tvoria aj písomnosti, ktoré boli do archívu delimitované po jeho spracovaní. Jedná sa o 17 ks registratúrnych pomôcok a 19 škatúl spisov.</p>	Dejiny archívneho fondu
3.2.4.	Immediate source of	Archívny materiál Pohronskej župy I. bol do súčasného Štátneho archívu sústredený	Spôsoby získavania

	acquisition or transfer	v päťdesiatych rokoch 20. storočia. Momentálne nespracovaná časť písomností bola delimitovaná v rokoch 1976 – 1987 zo súčasného Slovenského národného archívu v Bratislave a súčasného Štátneho archívu v Bratislave (prírastkové čísla 13-01011956, 387-23041976, 523-27081982, 574 – 24091987).	archívnych prírastkov
3.3.1.	Scope and contents	<p>Celá agenda župného úradu Pohronskej župy I. bola rozdelená medzi prezídium, administratívne a odborné oddelenia.</p> <p>Prezidiálne oddelenie vybavovalo záležitosti týkajúce sa štátneho znaku a vlajky, štátnej hranice, národnostných a jazykových vecí, štátnych orgánov – policajných, četníctva a bezpečnosti, zastupovania československých orgánov v cudzine, mobilizácie, tlačovej spravodajskej služby, divadiel, zábav, zbierok, zhromažďovacích a spolkových vecí, organizácie štátnych úradov, ich umiestnenia, zriadenia a dozoru nad nimi, osobných vecí štátnych zamestnancov, služobných disciplinárnych vecí a dostávalo situačné správy.</p> <p>I. administratívne oddelenie sa zaoberalo priestupkami a trestnou agendou, záležitosťami vodného práva a vodných ciest, ochranou pamiatok a dozorom nad múzeami, stavebnými vecami, vyvlastňovaním, obecnými a komunálnymi dávkami, záležitosťami telegrafov, telefónov a elektrizáciou, malo dozor nad obecným, okresným a župným hospodárstvom, ďalej sa zaoberalo rozpočtami, záležitosťami župných zamestnancov, župnými podporami všetkého druhu, zbrojnými preukazmi, výbušnami, administratívno-právnymi vecami nemocníc, hasičstvom, živelnými pohromami, poľovníctvom, rybolovom, pasienkovými a urbárskymi vecami. V zmysle zákonného článku 22 z roku 1886 sa zaoberalo disciplinárnymi záležitosťami. Riešilo záležitosti obcí, čo sa týka zlučovania, rozluky, premenúvania a obecných štatútov. V kompetencii malo ďalej cudzinecký ruch a turistiku, poľné, obecné a vicinálne cesty, požitky župných a obecných zamestnancov, likvidovanie základín zrušených žúp, sporné veci župy a župných ústavov, zostavovanie rokovacieho poriadku župného zastupiteľstva, župného výboru a komisií, vedenie ich zápisníc, preskúmanie zápisníc obecných úradov.</p> <p>II. administratívne oddelenie malo vo svojej kompetencii riešenie záležitostí štátneho občianstva a domovskej príslušnosti, veci týkajúce sa matrík, sobášov, adoptovanie detí, zmeny priezviska. Malo na starosti hospodárske záležitosti ako priemysel, obchod, živnosti, trhy, veľtrhy, vynálezy, patenty, ochranné známky. Riešilo veci školské, cirkevné, župné a obecné knižnice, kiná, rozsiahlu sociálnu oblasť, sprostredkovanie práce, štatistiku nezamestnaných, štrajky, kolektívne zmluvy, pracovnú dobu, dobročinné ústavy, sirotince, nemocenské, penzijné a úrazové poistenie, zamestnanecké veci a spory. Zaoberalo sa súpismi obyvateľstva, štatistikou, vojenskými záležitosťami, vojnovými škodami, riešilo bytové veci. Oddelenie malo politicko-</p>	Obsah a rozsah archívneho fondu

		<p>správny dohľad nad okresmi a obcami.</p> <p>III. zdravotné oddelenie malo dozor nad zdravotníckym personálom, zodpovedalo za verejné zdravotníctvo vo všeobecnosti, za nemocnice, liečebné ústavy, starobince, sirotince, poradne, lekárne, za výrobu a predaj liekov a jedov, očkovanie, sociálnu starostlivosť, nakažlivé choroby, štatistiky, pohrebníctvo a Červený kríž.</p> <p>IV. zverolekárské oddelenie malo odborný dohľad nad zverolekárskym personálom, odbornou výchovou, skúškami, dozorom nad chovom koní a dobytku, očkovaním, dohľadom nad bitúnkami, trhmi, výstavami a podnikmi živočíšnej výroby.</p> <p>V. technický odbor zodpovedal za správu štátnych a župných ciest a budov, za strojníctvo a elektrotechniku, za skúšky parných kotlov, kuričov a strojníkov.</p> <p>VI. hospodárske oddelenie zodpovedalo za poľnohospodársky priemysel, právne a majetkové pomery k pôde – sceľovanie, delenie a spoločné užívanie, za sprostredkovanie práce poľnohospodárskym robotníkom, poľnohospodársku výchovu a školy, knižnice a výskumné ústavy, chov rýb, včiel, ochranu zvierat, vtáctva a prírodných krás.</p> <p>VII. poľnohospodársko – technické oddelenie dohliadalo na všetky záležitosti okolo vodného práva župy.</p> <p>VIII. lesné oddelenie riešilo a zabezpečovalo lesné hospodárstvo a priemysel pre využitie lesných plodín, odbornú výchovu, školy, školy, výskumné ústavy, družstevníctvo, ochranu lesného majetku a pestovanie lesov.</p> <p>IX. účtáreň, náplňou tohto oddelenia bol rozpočet, bežné hospodárstvo, kontrola účtov, záverečné účty župy, záverečné účty zrušených žúp po vecnej stránke, odborný dozor nad účtovnou a pokladničnou službou podriadených úradov.</p> <p>Skladbu župného úradu dopĺňal archív a pomocné úrady bez bližšej špecifikácie.</p>	
3.3.2.	Appraisal, destruction and scheduling information	V archívnych pomôckach sme informáciu o možnom vyradovaní písomností pri usporadúvaní a spracúvaní archívneho fondu nenašli.	Vyradovanie a hodnotenie
3.3.3.	Accruals	Archívny fond je uzatvorený. Ďalšie prírastky sa neočakávajú.	Možné prírastky

3.3.4.	System of arrangement	<p>Pôvodný systém registratúry Pohronskej župy bol ťažkopádny a nevýhodný. Pri usporadúvaní a spracúvaní sa ukázalo ako efektívnejší spôsob premanipulovať archívne dokumenty podľa oddelení do vecných skupín, ktoré zodpovedali organizačnej štruktúre a funkcii pôvodcu fondu. Podľa archívneho hľadiska sa inventár začína úradnými knihami z činnosti samosprávy (župné zastupiteľstvo), nasleduje úsek štátnej správy so svojimi oddeleniami a v ich rámci vecné skupiny:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Samospráva <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Úradné knihy 2. Štátna správa <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Prezidiálne oddelenie <ol style="list-style-type: none"> 2.1.1. Spisový materiál <ol style="list-style-type: none"> 2.1.1.1. Registratúrne pomôcky <ol style="list-style-type: none"> 2.1.1.1.1. Podacie protokoly 2.1.1.1.2. Indexy 2.1.1.1.3. Evidencia cudzincov 2.1.1.2. Spisy 2.2. Administratívne oddelenie <ol style="list-style-type: none"> 2.2.1. Spisový materiál <ol style="list-style-type: none"> 2.2.1.1. Registratúrne pomôcky <ol style="list-style-type: none"> 2.2.1.1.1. Podacie protokoly 2.2.1.1.2. Indexy 2.2.1.2. Spisy 2.3. Priestupkové oddelenie <ol style="list-style-type: none"> 2.3.1. Spisový materiál <ol style="list-style-type: none"> 2.3.1.1. Registratúrne pomôcky <ol style="list-style-type: none"> 2.3.1.1.1. Podací protokol 2.3.1.2. Spisy 2.4. Ostatné písomnosti <ol style="list-style-type: none"> 2.4.1. Disciplinárna komisia I. inštancie pri Župnom úrade vo Zvolene <ol style="list-style-type: none"> 2.4.1.1. Spisový materiál 	Spôsob usporiadania
--------	-----------------------	--	---------------------

		<p>2.4.1.1.1. Spisy</p> <p>2.4.2. Župná volebná komisia pre voľby do župného zastupiteľstva</p> <p>2.4.2.1. Spisový materiál</p> <p>2.4.2.1.1. Registratúrne pomôcky</p> <p>2.4.2.1.1.1. Podací protokol</p> <p>2.4.2.1.1.2. Spisy</p> <p>2.4.3. Krajská volebná komisia v Banskej Bystrici</p> <p>2.4.3.1. Spisový materiál</p> <p>2.4.3.1.1. Registratúrne pomôcky</p> <p>2.4.3.1.1.1. Podací protokol</p> <p>2.4.3.1.2. Spisy</p>	
3.4.1.	Conditions governing acces	čiastočne prístupný	Podmienky prístupu
3.4.2.	Conditions governing reproduction	Archívne dokumenty možno reprodukovat' so súhlasom archívu podľa podmienok uvedených v jeho bádateľskom poriadku a v súlade s internými predpismi MV SR.	Podmienky vyhotovovania reprodukcií
3.4.3.	Language /scripts of material	slovenský	Jazyk/písmo archívnych dokumentov
3.4.4.	Physical characteristics and technical requirements	nepoškodený	Fyzický stav a technické požiadavky
3.4.5.	Finding aids	<p>K dispozícii sú nasledujúce neelektronické archívne pomôcky poskytované archívom v bádateľni na požiadanie. Sú uvedené od najstaršej po najnovšiu:</p> <p>Bálint Alexander, Chlebo Peter: Pohronská župa I. 1923 – 1928. Radvaň 1963. Inventár č. 514. <i>Štátny archív v Radvani</i></p> <p>Christovová Anna: Župný úrad vo Zvolene – dejiny robotníckeho hnutia a Komunistickej strany Československa 1923 – 1928. Banská Bystrica 1965. Katalóg č. 684. <i>Štátny archív v Banskej Bystrici</i></p>	Vyhľadávacie pomôcky

		<p>Barusová Ružena: Pohronská župa I. – prezidiálne písomnosti. Banská Bystrica 1974. Katalóg č. 1099. <i>Štátny archív v Banskej Bystrici</i></p> <p>Barusová Ružena, Christovová Anna, Schwartz Jozef: Pohronská župa I. 1923 – 1928. Banská Bystrica 1994. 1. zväzok. Katalóg č. 2727. <i>Štátny oblastný archív v Banskej Bystrici</i></p> <p>Barusová Ružena, Christovová Anna, Schwartz Jozef: Pohronská župa I. 1923 – 1928. Banská Bystrica 1994. 2. zväzok. Katalóg č. 2728. <i>Štátny oblastný archív v Banskej Bystrici</i></p>	
3.5.1.	Existence and location of originals	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky Štátny archív v Banskej Bystrici, Komenského 26, 974 01 Banská Bystrica	Existencia a umiestnenie originálov
3.5.2.	Existence and location of copies	Nie je známa.	Existencia a umiestnenie kópií
3.5.3.	Related units of description	Nie sú známe.	Súvisiace jednotky opisu
3.5.4.	Publikation note	Informácie nie sú známe.	Informácie o publikovaní
3.6.1.	Note		Poznámka
3.7.1.	Archivist's note	Opis vyhotovila Terézia Uherková podľa evidenčného listu archívneho fondu, na základe informácií nachádzajúcich sa v Sprievodcovi po archívnych fondoch I (<i>Matulay Ctibor, Chlebo Peter, Stránsky Albert: Štátny archív v Banskej Bystrici Sprievodca po archívnych fondoch I. Slovenská archívna správa, Bratislava 1962.</i>) a informácií obsiahnutých v archívnych pomôckach uvedených v kapitole Vyhľadávacie pomôcky.	Informácia o spracovateľovi a spracovaní
3.7.2.	Rules or conventions	Opis bol vyhotovený podľa ISAD(G): General International Standard Archival Description, Second Edition	Pravidlá alebo

			zásady
3.7.3.	Date(s) of descriptions	12.04.2017	Dátum vyhotovenia opisu